

Viewpoint Van Bergen

Atrejoe

Er was eens een boek. *Het Oneindige Verhaal*. Het gaat over de strijd tegen het Niets. Het Niets is de vijand van de fantasie en daarmee de vijand van het kind. Het Niets dreigt te winnen, maar een klein aantal kinderen, onder leiding van de met pijn en boog bewapende krijger Atrejoe, weet het te verslaan en de fantasie te bewaren. Maar de alle leven wegzuigende aanval op het inbeeldingsvermogen zal altijd terugkomen. Het verhaal is oneindig.

De relatie tussen kind en oorlog is als dat oneindige verhaal. Natuurlijk, 'kind en oorlog' gaat over hoe kinderen leven en al dan niet overleven in platgebombardeerde steden, in verbrande dorpen, in overvolle, vuile vluchtelingenkampen, in nauwelijks zeewaardige boten op weg naar een hopelijk veilige plek. Het gaat over kinderen die net of zelfs nog niet waren geboren toen hun vaders naar het front vertrokken en niet meer terugkwamen. 'Kind en oorlog' gaat over de kinderen van soldaten die hebben gevochten in een oorlog ergens ver weg en met gruwelijke beelden op het netvlies terugkwamen. Het gaat daardoor over hun jonge leven onder een alle vreugde dempende deken van zwijgzaamheid of juist te dicht bij een constant vuur van obsessie, waardoor het haast onmogelijk wordt de eigen passie te ontdekken en te ontwikkelen. En het gaat over het leven van de kinderen van die kinderen, aan wie zich ondertussen, hier of elders, weer een nieuwe generatie oorlogskinderen zal hebben toegevoegd.

Maar het beperken van de relatie tussen kind en oorlog tot fysiek of psychisch overleven, doet het kind onrecht aan. 'Kind en oorlog' gaat over veel meer dan dat. Het gaat over onschuld en schuld, over vreugde en verdriet, over spel – 'Pang, pang, jij bent dood.' 'Nietes.' 'Welles.' – en letterlijk dodelijke

Foto: Birgit de Roij

Dr. Leo van Bergen is geboren midden in het non-militaire jaar 1959. Desondanks heeft het thema 'oorlog' altijd zijn historische belangstelling gehad, waarbij zijn aandacht vooral uitgaat naar de medische gevolgen. Op dat terrein wordt hij internationaal als autoriteit erkend. Hij schreef *Zacht en eervol*, over het lijden en sterven in de Eerste Wereldoorlog.

Oorlog heeft een vernietigend effect op kinderen

ernst. 'Kind en oorlog' staat ook voor twee zaken waartussen iedere connectie onmogelijk zou moeten zijn, maar waarvan telkens blijkt dat zij onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden. Met de woorden van Goethe 'Zaailin-

gen mogen niet worden vermalen' als motto, maakte aan het begin van de Tweede Wereldoorlog de Duitse kunstenaar Käthe Kollwitz een tekening van een moeder die desperaat haar kinderen tegen al het geweld probeert te beschermen. Maar zaailingen worden vermalen. Telkens weer wordt gedacht dat oorlog de oplossing voor bepaalde problemen is en evenzo vaak blijkt dat hij desastreus is voor degenen die we in de voorafgaande overwegingen nooit betrekken: de kinderen.

Het is geen wonder dat hét monument van de Eerste Wereldoorlog dat van een treurend ouderpaar is, neerkijkend op de plek waar hun kind ligt begraven; dat een boek van een kind de Tweede Wereldoorlog is gaan symboliseren; dat de oorlog in Vietnam wordt verbeeld door de foto van een naakt, huilend meisje en dat wellicht over een tijd iedereen zal zeggen dat de foto van een verdronken kind de wereld duidelijk maakte dat de verschrikkingen in Syrië moesten worden beëindigd (waarna het nog honderden foto's met kinderlijkjes duurde voordat er overeenstemming was over de manier waarop).

Dat is niet alleen om wat dat beeld, dat boek, die foto's zichtbaar maken, maar ook om wat zij onzichtbaar laten. Want ook als zij niet worden vergast, aan honger of ziekte sterven, met napalm worden overgoten of aanspoelen op de kust van een of ander land dat hun altijd onbekend zal blijven, heeft oorlog een vernietigend effect op de kinderen die ermee te maken krijgen. 'Kind en oorlog' gaat behalve over daadwerkelijk sterven, over daadwerkelijk verlies, ook over het verlies van onschuld, het verlies van vreugde, het verlies van fantasie. De overlevende oorlogskinderen worden eens volwassen en dan blijkt dat bij velen van hen ergens onderweg, geheel ongemerkt, Atrejoe is gesneuveld. Het Niets heeft gezegevierd. ●